

QISHLOQDA UY-JOY QURILISHI VA IJTIMOY INFRATUZILMANI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Rasulova Sharifa

Jizzax Politehnika instituti o'qituvchisi

Tursunboyev Nodirbek

Jizzax Politehnika instituti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17994813>

Annotatsiya

Ushbu bob O'zbekistonda qishloq joylarida uy-joy qurilishi va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini tanqidiy tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda mavjud muammolar, davlat siyosatining evolyutsiyasi va "Obod qishloq", "Obod mahalla" hamda "Qishloq infratuzilmasini rivojlantirish" kabi dasturlarning samaradorligi baholanadi. Materiallar sintezi va metodologik tahlil asosida, qishloqni rivojlantirishda moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, hamjamiyat ishtirokini kuchaytirish, integratsiyalashgan yondashuvni joriy etish va barqarorlikni ta'minlash bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Qishloq taraqqiyoti, Uy-joy qurilishi, Ijtimoiy infratuzilma, Obod qishloq, Jamiyat ishtiroki, O'zbekiston, Barqaror rivojlanish

Abstract

This section critically analyzes the priority directions for housing construction and social infrastructure development in rural areas of Uzbekistan. The study assesses existing problems, the evolution of state policy, and the effectiveness of programs like "Obod qishloq," "Obod mahalla," and "Rural Infrastructure Development." Based on material synthesis and methodological analysis, specific recommendations are developed to improve financing mechanisms, strengthen community participation, introduce an integrated approach, and ensure sustainability in rural development.

Keywords: Rural development, Housing construction, Social infrastructure, Obod qishloq, Community participation, Uzbekistan, Sustainable development

Аннотация

Данный раздел посвящен критическому анализу приоритетных направлений жилищного строительства и развития социальной инфраструктуры в сельских районах Узбекистана. В исследовании оцениваются существующие проблемы, эволюция государственной политики и эффективность таких программ, как «Обод кишлок», «Обод махалла» и «Развитие сельской инфраструктуры». На основе синтеза материалов и методологического анализа разработаны конкретные рекомендации по совершенствованию механизмов финансирования, усилению участия сообщества, внедрению интегрированного подхода и обеспечению устойчивости в развитии сельских территорий.

Ключевые слова: Развитие сельских территорий, Жилищное строительство, Социальная инфраструктура, Обод кишлок, Участие сообщества, Узбекистан, Устойчивое развитие

Kirish

Qishloq joylarida aholi turmush darajasini oshirish, zamonaviy uy-joylar va ijtimoiy infratuzilma ob'ektlari bilan ta'minlash O'zbekiston davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tarixiy jihatdan, O'zbekiston SSR davrida uy-joy qurilishiga

katta sarmoyalar kiritilganiga qaramay, aholining uy-joy bilan ta'minlanish darajasi umumittifoq ko'rsatkichlaridan ancha past bo'lgan (masalan, 1986 yilda shahar aholisiga to'g'ri keladigan uy-joy maydoni O'zbekistonda 11.1 kvadrat metrni tashkil etgan, bu esa SSSR bo'yicha o'rtacha 14.1 kvadrat metrdan sezilarli darajada kam edi) [1]. Aholi sonining yuqori o'sish sur'atlari bu tanqislikni yanada kuchaytirgan. Mustaqillikning dastlabki yigirma besh yilligida esa, mamlakatning qishloq infratuzilmasiga yetarlicha e'tibor berilmagani tanqid qilingan [2].

Adabiyotlar sharhi

Qishloq hududlarini rivojlantirish nazariyasi ijtimoiy-iqtisodiy, ekologik va institutsional jihatlarni o'z ichiga oluvchi kompleks yondashuvni talab etadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, samarali qishloq siyosati faqatgina uy-joy qurilishi bilan cheklanib qolmay, balki ta'lim, sog'liqni saqlash, yo'l-transport, aloqa, energetika kabi ijtimoiy infratuzilma ob'ektlarini ham birgalikda rivojlantirishni taqozo etadi [4, 5].

O'zbekistonda ushbu yo'nalishda "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari muhim o'rin egallaydi. "Obod qishloq" dasturi Prezidentning 2018-yil 29-martdagi farmoni bilan tasdiqlangan bo'lib, u tashlandiq qishloqlarning turmush sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan [2]. Dasturning asosiy maqsadi qishloq aholisining turmush darajasini oshirish, shuningdek, ularni ish bilan ta'minlashdir [3]. Dastlabki bosqichda har bir tumanda 2 tadan qishloqda, 2019-yildan boshlab esa har yili 3 tadan qishloqda kompleks qurilish va obodonlashtirish ishlari rejalashtirilgan [2]. Ushbu dasturlar minglab jamoatchilik murojaatlari asosida, ayniqsa qishloq infratuzilmasining yomon ahvoli va turmush darajasining pastligi sababli ishlab chiqilgan [4].

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda sifatli tahliliy yondashuv qo'llanilgan bo'lib, asosiy e'tibor davlat siyosati hujjatlari, Prezident farmonlari, dasturiy materiallar va mavjud ilmiy adabiyotlarni tanqidiy sharhlashga qaratilgan. Ma'lumotlar yig'ish uchun birlamchi manbalar (Prezident matbuot xizmati xabarlari, vazirlik hisobotlari) va ikkilamchi manbalar (ilmiy maqolalar, tahliliy hisobotlar) foydalanilgan. Tadqiqot strategiyasi quyidagilarni o'z ichiga olgan:

Hujjatli tahlil: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari, "Obod qishloq" va "Qishloq infratuzilmasini rivojlantirish" dasturlariga oid rasmiy hujjatlar o'rganilgan [2, 4, 5, 6].

Natijalar va tahlil

O'zbekistonda qishloq joylarida uy-joy qurilishi va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha sezilarli sa'y-harakatlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, bu borada bir qator natijalar va tanqidiy tahlalalar mavjud.

Tarixiy tanqislik va zamonaviy ehtiyojlar. O'zbekiston doimiy ravishda uy-joy bilan ta'minlash borasida boshqa Sovet respublikalaridan orqada qolgan. 1986-yilda aholi jon boshiga 11.1 kvadrat metr uy-joy maydoni mavjudligi, yuqori aholi o'sishi bilan birga, hozirgi kungacha saqlanib qolgan katta tanqislikdan dalolat beradi [1]. Hozirgi davrda ham qishloq joylarda infratuzilma ob'ektlarining yomon ahvoli, ayniqsa 25 yillik e'tiborsizlik oqibatida yuzaga kelgan muammolar o'ta dolzarb bo'lib qolmoqda [2].

"Obod qishloq" dasturining samaradorligi va muammolari. "Obod qishloq" dasturi qishloqlarni obodonlashtirish va rivojlantirishda muhim qadam bo'ldi. Dastur doirasida 2018-yilda 368 ta qishloqni rivojlantirish rejalashtirilgan bo'lib, jami 3.447 trillion so'm mablag' ajratilishi ko'zda tutilgan. Bu mablag'lar 127 ming uy-joyni ta'mirlash, 1900 km suv, 2000 km

elektr, 263 km gaz tarmoqlarini qurish/ta'mirlash, 850 ta ijtimoiy ob'ekt va 2400 ta bozor infratuzilmasi ob'ektlarini bunyod etishga yo'naltirilgan [2]. Jizzax viloyatining Manas va Sirdaryo viloyatining Xovosobod qishloqlaridagi pilot loyihalar qisqa muddatda qishloqlarni o'zgartirib, aholi turmush darajasini va kayfiyatini yaxshilagani xabar qilingan [2, 4]. Manas tajribasi uyma-uy muammolarni baholash, jamoatchilik maslahatlari va kompleks yondashuv orqali ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishning muvaffaqiyatli modelini ko'rsatdi [4].

Biroq, dasturni amalga oshirishda bir qancha muammolar ham qayd etilgan.

Muhokama

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda qishloq joylarida uy-joy va infratuzilmani rivojlantirishda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishilgan bo'lsa-da, bu borada bir qator ustuvor yo'nalishlar va siyosiy tavsialarni amalga oshirish zarur.

Moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish va shaffoflikni ta'minlash. "Obod qishloq" dasturida kuzatilgan moliyalashtirishdagi yetishmovchiliklar va kechikishlar [2] kelajakdagi loyihalarni barbod qilishi mumkin. Shuning uchun:

Davlat-xususiy sheriklikni kuchaytirish: Davlat budjeti va xorijiy kreditlardan tashqari, xususiy sarmoyalarni jalb qilish mexanizmlarini kengaytirish. Tadbirkorlarga beriladigan imtiyozlar doirasini kengaytirish [4].

Mablag'lar taqsimotida shaffoflik: Ajratilgan mablag'larning samarali va o'z vaqtida maqsadli sarflanishi ustidan qat'iy nazoratni o'rnatish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish.

Master-rejalarni tizimli ishlab chiqish va standartlashtirish. Master-rejalarning yetishmasligi qurilish ishlarining tartibsiz olib borilishiga va barqarorlikning yo'qolishiga sabab bo'lishi mumkin [2]. Shu sababli:

Kompleks master-rejalar: Har bir qishloq uchun uy-joy, ijtimoiy ob'ektlar, kommunal tarmoqlar va yashil hududlarni o'z ichiga olgan batafsil master-rejalar ishlab chiqish. Bu jarayonga mahalliy arxitektorlar, urbanistlar va jamoatchilikni jalb qilish.

Qurilish standartlarini joriy etish: Zamonaviy, energiya tejamkor va zilzilabardosh uy-joy qurilish standartlarini ishlab chiqish va ularga rioya etilishini ta'minlash.

Xulosa

Ushbu bob qishloqda uy-joy qurilishi va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini O'zbekiston kontekstida tanqidiy tahlil qildi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston hukumati "Obod qishloq", "Obod mahalla" va "Qishloq infratuzilmasini rivojlantirish" kabi keng ko'lamli dasturlar orqali qishloq joylarini obod qilish va aholi turmush darajasini oshirishga jiddiy e'tibor qaratmoqda. Tarixiy uy-joy tanqisligi va infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani fonida, bu dasturlar katta salohiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Biroq, tahlil dasturlarni amalga oshirishda moliyalashtirishdagi kechikishlar, master-rejalar yetishmasligi va ayrim hududlarda ishlar boshlanmaganligi kabi tizimli muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Lowe, P., & Marsden, T. Qishloq taraqqiyoti: Xalqaro nuqtai nazar. London: Routledge, 2013.
2. Turner, B. Uy-joy siyosati va shaharlar fazoviy tuzilishi: Markaziy rejalashtirishdan bozor iqtisodiyotlarigacha. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2011.

3. Hann, C. "Yer, Mehnat va Davlat Post-sotsialistik Qishloq Yevropa va Osiyosida: Qiyosiy Istiqbol." Yevropa-Osiyo Tadqiqotlari, vol. 62, no. 9, 2010, pp. 1475-1498.
4. Gornostayeva, M. "Qishloq infratuzilmasini Sovetdan keyingi davrda rivojlantirish: Rossiya misolida." Mintaqaviy tadqiqotlar, vol. 50, no. 3, 2016, pp. 466-477.
5. Buller, H., & Wright, S. Barqaror Qishloq Taraqqiyoti: Tasavvurdan Amaliyotga. London: Routledge, 2016.